

میرزا آقا تبریزی

میرزا آقا تبریزی، نمایشنامه‌نویس آغازگر ایرانی دوره قاجار است که برای نخستین بار در سده سیزدهم قمری نمایشنامه‌هایی به زبان فارسی تصنیف کرده است. او را خالق کمدی سیاه لقب داده‌اند.

میرزا آقا تبریزی، نمایشنامه‌نویس آغازگر ایرانی دوره قاجار است که برای نخستین بار در سده سیزدهم قمری نمایشنامه‌هایی به زبان فارسی تصنیف کرده است. او را خالق کمدی سیاه لقب داده‌اند.

در باره زندگی میرزا آقا تبریزی دانسته‌های اندکی در دست است که بیشتر آنها برگرفته از نامه‌های او به میرزا فتحعلی آخوندزاده است. بر این اساس، نام وی میرزا آقا، نام پدرش محمد مهدی و اهل تبریز بود. او ظاهراً از کودکی در تبریز به فراگیری زبانهای فرانسوی و روسی پرداخته است. پس از آن وارد خدمت دولت شد و در 171#& معلم‌خانه دولتی؛ (دارالفنون) به مدت چند سال مترجم معلمان اتریشی بود و سپس در ۱۲۷۹ قمری مأمور خدمت در سفارتخانه‌های ایران در بغداد و استانبول گردیده و در آنجا به دریافت نشان 171#& مجیدیه؛ از دولت عثمانی توفیق یافت. در حدود سال ۱۲۸۰ قمری به تهران بازگشت و در سفارت فرانسه به عنوان منشی اول مشغول به کار شد. آنچنان‌که در نامه‌ای برای میرزا فتحعلی آخوندزاده می‌نویسد: 171#&؛ این بنده اسم میرزا آقا است و از اهالی تبریز هستم. از طفولیت به آموختن زبان فرانسه و روسی شوق کردم و زبان فرانسه را به قدری که در نوشتن و ترجمه و تکلم رفع احتیاج شود تحصیل کردم و از زبان روسی نیز قدری بهره دارم. بعد از خدمات چندساله در معلم‌خانه پادشاهی و ماموریت در بغداد و اسلامبول قریب هفت سال است که به اذن اولیای دولت، در سفارت دولت فخریه فرانسه مقیم تهران منشی اول هستم.؛

نمایشنامه‌های میرزا آقا در دوران حکومت‌های ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه، امکان چاپ نیافت و تنها با آغاز نهضت مشروطیت، نمایشنامه 171#&؛ طریقه حکومت زمان خان؛ در فاصله سالهای ۱۳۲۴-۱۳۲۶ قمری بدون ذکر نام مؤلف در مطبعه دولتی به چاپ رسید.

اندکی بعد، نمایشنامه‌های 171#&؛ سرگذشت اشرف خان؛ و 171#&؛، طریقه حکومت زمان خان؛ و 171#&؛ حکایت کربلا رفتن شاهقلی میرزا؛، این بار هم بدون ذکر نام مؤلف در پاورقی روزنامه اتحاد چاپ تبریز منتشر شد. در ۱۳۰۰ خورشیدی همان ۳ نمایشنامه بر اساس نسخه‌ای متعلق به فردریک روزن وزیر مختار آلمان در تهران، با عنوان مجموعه مشتمل بر ۳ قطعه تیاتر منسوب به میرزا ملکم خان ناظم‌الدوله در برلین به چاپ رسید.

اما در سال ۱۳۳۴ خورشیدی (۱۹۵۵) بود که با انتشار اسناد، دست‌نوشته‌ها و نامه‌های فتحعلی آخوندزاده توسط ابراهیم‌اف و کشف ۴ نمایشنامه به خط خود میرزا آقا تبریزی، روشن شد که او علاوه بر ۳ نمایشنامه چاپ شده، نمایشنامه چهارمی هم با عنوان 171#&؛ حکایت عشق بازی آقا هاشم خلخال؛ داشته است.

این آثار بعدها با عنوان 171#&؛ نمایشنامه‌های میرزا آقا تبریزی؛ در تهران منتشر شد.